

BOLALARDA AXLOQIY ESTETIK TARBIYANI SHAKLLANTIRISH OMILLARI

Saidova Dilorom Erkinovna

Buxoro Davlat Pedagogika instituti

“Musiq ta’limi va san’at” mutaxassisligi II bosqich magistranti.

Davron Yo‘ldoshevich Ro‘ziyev

Buxoro davlat universiteti musiq ta’limi

kafedrasi professori v.b., pedagogika fanlari nomzodi

Annotatsiya: Bolalarning axloqiy aqliy va estetik xatti-harakatlari uyg'unlikda yaratilgani pedagogikaning asosiy printsiptir. Axloqiy tarbiya, u bolalar uchun ta'lim muassasasining asosiy vazifasi hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: axloq, estetika, tarbiya, rivojlanish, pedagog, psixologik, demokrat, ta’limot, ta’lim, qobiliyat, motivatsiya, g‘oya, printsiptir, tizim, kollektivizm, aforizm

FACTORS FOR THE FORMATION OF MORAL AESTHETIC EDUCATION IN CHILDREN

Annotation: the main principle of pedagogy is that the moral mental and aesthetic behavior of children is created in harmony. Moral education, it is considered the main task of an educational institution for children.

Keywords: ethics, aesthetics, education, development, pedagogue, psychological, Democrat, doctrine, education, Cain, motivation, idea, principle, system, collectivism, aphorism

ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВСТВЕННОГО ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ У ДЕТЕЙ

Аннотация: основной принцип педагогики заключается в том, что нравственное психическое и эстетическое поведение детей выстраиваются в гармонии. Нравственное воспитание, оно является основной задачей образовательного учреждения для детей.

Ключевые слова: этика, эстетика, воспитание, развитие, педагог, психолог, демократ, учение, воспитание, способности, мотивация, идея, принцип, система, коллективизм, афоризм

Axloqiy va estetik ta'limot g'oyalari qadimgi davrlarda paydo bo'lgan. Platon va Aristotel davridan to hozirgi kungacha estetik tarbiya mohiyati, uning vazifalari, maqsadlari haqidagi g'oyalar o'zgardi. Ko'zlardagi bunday o'zgarishlar xarakterlar, axloq, estetika fanlar sifatida rivojlanishi va fanning mohiyatini anglashi bilan bog'liq

edi. Yuqori axloqiy g'oyalar va fikrlarni o'rganish uzoq va qiyin jarayon. Bolalar dastlab yuqori axloqiy fikrlarni o'zlashtirishdan mukammal tarzda mahorat bilan namoyish etish darajasida o'rganishadi. Kichkintoy ongida axloqiy hayotning ba'zi bir hodisalari tasviri nafaqat bu hodisa sodir bo'lgan davrda paydo bo'lishi mumkin. Kichkintoy tuzalib ketishi mumkin, yana u yoki bu do'stini qandaydir tarzda tomosha qilgan "ko'rgan". Va buning aksariyati, u muayyan muhitda o'z harakatlarini etkazishi mumkin. Bunday holda, topshirish haqiqiydir. Spirkin A.G. tushunchasiga binoan, vakilliklarda "ong birinchi marta o'zining aniq bahoridan ajralib chiqadi va nisbatan mustaqil sub'ektiv hodisa sifatida namoyon bo'lishni boshlaydi". Bolalarning axloqiy aqliy va estetik xatti-harakatlari uyg'unlikda yaratilgani pedagogikaning asosiy printsiptir. Yuqori axloqiy ong va xulq-atvorni o'qitishning birligi A.S. Makarenko bolalarni axloqiy nazariya bilan qurollash kerakligiga ishongan holda katta ahamiyatga ega edi. Shu bilan birga, u sodiq xatti-harakat odatlarini targ'ib qilish ongni rivojlantirishdan ham qiyinroq ekanligini ta'kidladi. Maktabgacha tarbiyachining yuqori axloqiy xatti-harakati tarbiyasi bu yuqori axloqiy harakatlar va yuqori axloqiy odatlarni yaratishdir. Biror kishi tomonidan amalga oshiriladigan harakatlarga asoslanib, jamiyat insonning uning atrofidagi voqelikka bo'lgan munosabatini tavsiflaydi. Axloqiy odatlar, to'g'ri tarbiya bilan, yuqori axloqiy xatti-harakatlar qilish zarurati bilan boshlanishi shart.

Odatlar quyidagicha bo'lishi mumkin:

- oddiy, agar ular yotoqxonada qoidalariga, xulq-atvor madaniyati va intizomiga asoslangan bo'lsa;

- maktabgacha tarbiyachilarga ma'lum bir qiymatga ega bo'lgan faoliyatni amalga oshirishga ehtiyoj va tayyorlik to'g'risida bilim berishganda qiyin.

Odatlar, bolalarning ko'ngliga og'ir bo'lgan harakatlarni bajarishga rag'batlantirilsa, yangiliklar bolalarning harakatlariga hissiy jihatdan ijobiy ta'sir ko'rsatishi sharti bilan yaratiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning axloqiy va estetik xususiyatlari musiqa san'ati orqali syujet-rolli o'yin-kulgi va bolalar qo'shiqlarida shakllantirilishi kerak. L.S. nimani ta'kidladi? Vygotskiy, R.I. Jukovskaya, I.G. Yanovskaya o'z tadqiqotida. Ular bolalarning o'ynoqliligi (xususan, rol o'yinlar, ijodiy o'yinlar) maktabgacha yoshdagi bolalarning axloqi, estetikasi shakllanishiga ijobiy ta'sirini qayd etdilar 6 yoshdan 7 yoshgacha axloqiy tarbiya qobiliyatlari kengaymoqda. Bu, asosan, maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy va hissiy-ixtiyoriy rivojlanishida, motivatsion sohada, etuk va tengdoshlari bilan aloqada va 6 yoshga kelib, axloqiy tarbiya darajasida yuz beradigan katta o'zgarishlar bilan bog'liq. "Shaxsning shakllanishi va takomillashishi, ayniqsa go'daklik davrida, asosan ta'lim ta'siri ostida sodir bo'ladi. Ta'lim" shaxsni "maqsadli va tizimli ravishda uni yangi darajaga ko'taradi, uni shu yo'nalishga yo'naltiradi", deb yozgan L.S. Vygotskiy. Shaxsni rivojlantirish va shakllantirishda axloqiy va estetik ta'limning hal qiluvchi roli

haqidagi savollar qadimgi davrlardan beri pedagogikada tan olingan va qo'yilgan. Ta'kidlaymizki, ular asosan axloqiy va estetik ta'lim insonning yaxshi xulq-atvori va odamlar bilan yaxshi do'stona munosabatlarni yaratishini kafolatlaydi. Bu haqda Y.A. yozdi Komenius. U "Axloqni o'rgatish" risolasida qadimgi Rim faylasufi Senekaning aforizmini keltirgan: "Avval yaxshi belgilar va keyin donolikni o'rganing, chunki birinchisiz oxirini o'rganish qiyin." Shveysariyalik buyuk o'qituvchi-demokrat Xaynrax Pestalotszi axloqiy tarbiyaga ham xuddi shunday ulkan rolni yuklagan. Axloqiy tarbiya, u bolalar uchun ta'lim muassasasining asosiy vazifasi deb hisobladi. Uning kontsepsiyasiga binoan, bu faqat odamlarga yaxshi kayfiyat va xushyoqishni rivojlantiradi.

Jamiyatning madaniy, ilmiy va ijtimoiy rivojlanishining yangi ehtiyojlari bilan bog'liq holda, mavhum merosni tanqidiy qayta ko'rib chiqish va amaliy eksperiment o'tkazish zarurati ta'lim tizimiga ham duch keldi. Gumanistik yo'naltirilgan paradigma, maqsadlar, ta'lim mazmuni jadvali, o'qitish va o'qitish texnologiyasi qayta ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, asosiy printsip qadriyatlarga yo'naltirish printsipli bo'lib, uni amalga oshirish bolalarni atrofdagi dunyo bilan o'zaro munosabatlarga jalb qilish va zamonaviy madaniyat nuqtai nazaridan ushbu dunyo uchun axloqiy va estetik munosabatni shakllantirishga yordam beradi. Shveysariyalik buyuk o'qituvchi-demokrat Xaynrax Pestalotszi axloqiy tarbiyaga ham xuddi shunday ulkan rolni yuklagan. Axloqiy tarbiya, u bolalar uchun ta'lim muassasasining asosiy vazifasi deb hisobladi. Uning kontsepsiyasiga binoan, bu faqat odamlarga yaxshi kayfiyat va xushyoqishni rivojlantiradi. Jamiyatning madaniy, ilmiy va ijtimoiy rivojlanishining yangi ehtiyojlari bilan bog'liq holda, mavhum merosni tanqidiy qayta ko'rib chiqish va amaliy eksperiment o'tkazish zarurati ta'lim tizimiga ham duch keldi. Gumanistik yo'naltirilgan paradigma, maqsadlar, ta'lim mazmuni jadvali, o'qitish va o'qitish texnologiyasi qayta ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, asosiy printsip qadriyatlarga yo'naltirish printsipli bo'lib, uni amalga oshirish bolalarni atrofdagi dunyo bilan o'zaro munosabatlarga jalb qilish va zamonaviy madaniyat nuqtai nazaridan ushbu dunyo uchun axloqiy va estetik munosabatni shakllantirishga yordam beradi. "Qiymatga yo'naltirish printsipli," deydi N.E. Shchurkova, "ta'limning asosiy printsipli sifatida o'qituvchiga insonga munosib hayot mazmuni to'g'risida bolaga doimiy va doimiy ravishda ochib berishni taqozo etadi." Qiymatga yondashish ikkita taniqli uchlikka tayanib, ma'naviyatning ufqini tasavvur qilishimizga imkon beradi: haqiqat - yaxshi - go'zallik va imon - umid - sevgi. Zamonaviy madaniyat diniy, axloqiy, davlat xususiyatlari, turli xil ijtimoiy guruhlarning ehtiyoj va manfaatlarining o'ziga xosligi tufayli ko'plab me'yorlar va qadriyatlar bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, me'yorlar zamonaviylik madaniyatida ishlaydigan va o'sib kelayotgan kishining yuksak ma'naviy qadriyatlarga bo'lgan intilishni shakllantirishning ajralmas vositasi bo'lgan haqiqat, ezgu ish, go'zallik kabi xalq va klassik san'at qadriyatlari doimiy ma'noga ega.

Shu bilan birga, inson va san'at o'rtasidagi o'zaro aloqada badiiy ijodning barcha imkoniyatlari funktsional ravishda amalga oshishi juda muhimdir: chaqaloqning estetik, badiiy, ijodiy imkoniyatlari rivojlanadi, uning hayotiy ko'rsatmalari va badiiy-estetik imtiyozlari yaratiladi. Maktab o'quvchilarining san'atning barcha turlariga, janrlariga va shakllariga ega bo'lishiga qaratilgan yangi yondashuvlar turli xil va boshqa tushuncha va dasturlarni bolalarga badiiy tarbiya va o'qitish nominatsiyasi bilan birlashtiriladi. Umuminsoniy qadriyatlarga hamdardlik va hamdardlik kiradi; o'z mamlakatining tarixi va madaniyati uchun hayotga va shaxsga hurmat; ota-onalarni hurmat qilish, bolalarga g'amxo'rlik qilish, oila manbai haqida. Ushbu yuksak qadriyatlar fonida o'zining gumanistik ahamiyati, prof. Mehnatsevarlik, mas'uliyat, burch, o'zini anglash kabi qadriyatlar namoyon bo'ladi. ish samaradorligi. Rivojlanayotgan pedagogik muammolar, axloqiy tarbiya birinchi darajaga ko'tarilish uchun nemis o'qituvchisi Ioxan Herbart tomonidan ilgari surilgan. U shunday deb yozgan edi: "Ta'lim berishning yagona vazifasi to'liq bitta so'z bilan namoyon bo'lishiga yo'l qo'yiladi: axloq." San'atda va hayotda go'zallarni yaratish, his qilish, idrok etish va shakllantirish bilimlari o'z-o'zidan paydo bo'lmaydi. Uni to'liq etishtirish kerak. Ommaviy axborot vositalarining rivojlanishi bilan: radio, kino va ayniqsa televidenie - dunyoqarash, odatda, estetik tarbiyada o'z ona ma'nosini kamaytirgan. Ammo so'nggi yillardagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bunday emas. Bolalarni haqiqiy, eng yuqori san'atga yoshga qarab chegirmalarsiz qo'shish kerak, shundan keyingina axloqiy va estetik tarbiya haqida gapirishga ruxsat beriladi. Maktabgacha ta'lim maktabgacha yoshdagi bolalarning axloqiy va estetik tarbiyasida muhim o'rin tutgan va bo'lib kelgan. Bolalarning ijodiy tashabbusi bilan birlashtirilgan pedagogik jihatdan to'g'ri tashkil etilgan ma'lumotlar badiiy did va o'quvchilar reytingini yaratishni tavsiflaydi. Fikr-axloqiy tarbiya har tomonlama. Ayniqsa, zo'r o'qituvchi V.A. Suxomlinskiy shaxsiyatni har tomonlama rivojlantirish bo'yicha ta'lim tizimini ishlab chiqib, uning asosi belgisi axloqiy tarbiya ekanligiga to'la asosli ishondi. "Yuqori axloqiy ta'limning mohiyati yuqori ma'naviy shaxsiyat tuyg'ularini shakllantirishdir." Uning ta'kidlashicha: agar biror kishiga xayrli ish o'rgatilsa, ular tirishqoqlik, oqilona, qat'iyatlilik bilan o'rganiladi, natijada bu barakaga aylanadi. Ular yovuzlikni o'rganishadi (juda kam, ammo shunday bo'ladi), natijada u yovuzlikka aylanadi. Ular yaxshilikni ham, yomonlikni ham o'rganishmaydi - hamma narsa yomon bo'lib qoladi, shuning uchun odam buni qilishi kerak. "Axloqiy tarbiyaning muhim vositasi axloqiy me'yorlarning tarixiy rivojlanishining turli bosqichlarida madaniyatga asoslangan standartlarni joriy etish, ya'ni. inson uchun juda yuqori axloqiy xatti-harakatlarning namunalari. Ma'naviy tarbiya jarayonining o'ziga xos individualligi uzoq muddatli va doimiy bo'lib, uning natijalari o'z vaqtida kechiktirilgan deb taxmin qilish kerak. Axloqiy tarbiya jarayonining muhim xususiyati uning konsentrik qurilishi: o'quv vazifalarini yakunlash oddiy darajadan kelib chiqadi

va eng yuqori darajadan boshlanadi. Maqsadlarga erishish uchun samaradorlikning yanada murakkab turlaridan foydalaniladi. Ushbu muvofiqlik printsipli talabalarning yoshga bog'liq xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. L.A. Grigorovich quyidagi ta'rifni berdi: "Axloq bu shaxsiy xususiyatdir, bu mehribonlik, kenglik, etuklik, kollektivizm kabi xususiyatlar va xususiyatlarni birlashtiradi." Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, biz maktabgacha yoshdagi bolalarning axloqiy va estetik ko'rinishi faqat yo'naltirilgan mashg'ulotlar orqali yaratiladi degan tushunchaga keldik. Axloqiy va estetik tarbiya masalasi psixologik, pedagogik, falsafiy, madaniy va musiqiy adabiyotlarda ancha o'rganilgan. Shunday qilib, masalan, Podlasiy PI axloqiy tarbiya fikri jamoat talabalarining axloqiy ehtiyojlariga mos keladigan yuqori axloqiy xususiyatlarini shakllantirish maqsadida o'quvchilarning ongiga, sezgi va xatti-harakatlariga maqsadli va doimiy ta'sir ko'rsatadi.

Axloqiy tarbiyaning asosiy vazifalari:

- axloqiy ongni shakllantirish;
- axloqiy tuyg'ularni tarbiyalash va rivojlantirish;
- axloqiy xatti-harakatlar ko'nikmalari va odatlarini rivojlantirish.

"Axloqiy ong - bu bolaning axloqiy munosabatlari, sharoitlarini aks ettirishning faol jarayoni. Axloqiy motivatsiya axloqiy ong rivojlanishining sub'ektiv harakatlantiruvchi kuchi - axloqiy faktlarni, munosabatlar, vaziyatlarni doimiy ravishda to'plash va tushunish jarayoni, ularni tahlil qilish, baholash, axloqiy qarorlar va mas'uliyatli tanlov. Shaxsning axloqi to'g'risida odatiy ravishda uning xatti-harakatlariga ko'ra tanqid qilinadi, ammo xulq-atvor juda keng fikrdir va inson hayotining barcha sohalarini qamrab oladi. Shuning uchun, uning axloqiy mohiyatini ochib berish uchun, butunning xususiyatlarini himoya qiladigan biron bir kichik narsani ta'kidlash kerak. Amal bunday xatti-harakatlarning kichik bir qismi sifatida ishlashi mumkin. Amalga ko'ra bu shaxsning har qanday harakati yoki pozitsiyasini anglatadi, lekin har bir harakat yoki pozitsiya, agar u uni yaratgan shaxsning maqsadlari, niyatlari va maqsadlariga muvofiq holda ko'rib chiqilsa, amalga oshiriladi. Shunday qilib, xatti-harakatlar bir vaqtning o'zida tashqi harakatlar va ichki harakatlarning oldindan belgilanishini ta'kidlab, inson harakatlarining majmui sifatida tushuniladi, shunda ularning motivatsiyasi, tajribasi bo'ladi. Ammo axloqiy xatti-harakatlar nafaqat harakatlar bilan, balki yuqori axloqiy odatlar tizimi bilan ham ajralib turadi. Axloqiy odatlar - bu nafaqat maxsus nazoratisiz, balki berilgan samaradorlik uchun ishlab chiqilgan ehtiyoj tufayli harakatni amalga oshirish uchun huquqiy imkoniyat va bilim. Ushbu masalani tahlil qilgandan so'ng, biz inson axloqining asosiy jihatlari o'z e'tiqodlari, axloqiy qarashlari, qadriyatlarini, shuningdek yaqin va noma'lum odamlarga bo'lgan munosabatiga ko'ra harakatlarni namoyon qilish uchun barcha imkoniyatlarga ega degan xulosaga keldik. Odob-axloq normalari, mezonlari va

talablari uning shaxsiy qarashlari va e'tiqodlari, odatdagi xatti-harakatlarning shakllari sifatida namoyon bo'ladigan odamga axloqiy munosabatda bo'lish kerak deb hisoblaymiz. Bola hayotining birinchi yillaridanoq ko'r-ko'rona eng yorqin va eng yaxshi narsaga erishadi, yorqin o'yinchoqlar, rang-barang gullar va narsalar bilan qoniqadi. Bularning barchasi unga zavq, qiziqish uyg'otadi. "Chiroyli" so'zi erta bolalar hayotiga kiradi. Hayotning asosiy yilidan boshlab ular qo'shiq, ertak eshitadilar, rasmlarni tekshiradilar; Darhol haqiqat bilan san'at estetik idrok jarayonida ularning quvnoq kechinmalarining bulog'iga aylanadi. Voqelikni estetik idrok qilish o'ziga xos xususiyatlarga ega. Uning uchun asosiy narsa narsalarning hissiy naqshidir - ularning bo'yoqlari, naqshlari, tovushlari. Chunki uning shakllanishi ulkan hissiy madaniyatni talab qiladi. 6-7 yoshli bolalarda deyarli barcha turdagi badiiy samaradorlik mavjud - hikoyalar to'plash, hayoliy she'rlar, tizzalar, rasmlar, modellashtirish. Shubhasiz, ularda voqelikning ishonchli, aniq aks ettirishida, g'ayrioddiy samimiylilikda, tasvirlanganlarning haloliligiga ishonishda namoyon bo'ladigan ularning o'ziga xos o'ziga xosligi bor. S.P. Baranov estetik tarbiyani san'atdagi va voqelikdagi go'zallarni to'liq idrok etish va to'g'ri tushunish qobiliyati tarbiyasi deb ta'riflaydi. Shu bilan birga, estetik tarbiya maktabgacha yoshdagi bolalarda go'zallik elementlarini hayotning barcha jabhalarida tanishtirish, shuningdek, badiiy ijodda o'zini namoyon etish istagi, tayyorligi va qobiliyatini shakllantiradi. Estetik jihatdan tarbiyalangan bola, uning go'zalligini sezgir, uning ma'naviyati asosida chuqur axloqiydir. Go'zallik bola tomonidan shakl va tarkibning yaxlitligi sifatida qabul qilinadi. Naqsh tovushlar, ranglar, satrlar umumiylikni ifodalaydi. Ammo idrok faqat unga nisbatan ma'lum munosabat bilan bog'liq bo'lgan hissiy jihatdan ranglangan bo'lsa, estetik holga keladi. Bolalar bilan ishlashda his-tuyg'ular - bu uning atrofidagi dunyoni o'zining ichki qiyofasida namoyish etish, ba'zi bir dilemmalarga o'z xabarlarini namoyish etish urinishlari ekanligini yodda tutish kerak. Bolalarda atrofdagi voqelikda, san'at asarlarida, tabiatda, odamlar bilan munosabatlarda go'zalni qabul qilish, haqiqatan ham chiroyli va jirkanchni ajrata olish, go'zalning didini va bu go'zalni o'zingiz shakllantirish qobiliyatini shakllantirish imkoniyatini shakllantirish - bu hissiy ta'lim. Musiqa barcha san'atning eng hayajonli hissi, shuning uchun inson uchun eng yaqin va azizdir. Tuyg'u musiqiy tarkibning eng o'ziga xos va aniq tomonidir. Hatto musiqaning "hissiyotlar tili" sifatida mohiyati haqida fikrlar mavjud edi. Estetik idrok tuyg'ular, tajribalar bilan uzviy bog'liqdir. Estetik hissiyotning o'ziga xos xususiyati - go'zallar bilan uchrashuvdan kelib chiqadigan fidokorona quvonch, engil hissiy hayajon. Tarbiyachi bolani go'zallikni idrok etishdan, unga bo'lgan hissiy munosabatidan, tushunishga, estetik g'oyalarni shakllantirishga, mulohazalar va baholashlarga yo'naltirishi kerak. Bu juda mashaqqatli ish bo'lib, o'qituvchidan bolaning hayotini muntazam ravishda, beg'ubor ravishda go'zallik bilan baham ko'rishni, atrof-muhitni har tomonlama bezatishni talab

qiladi. Estetik qadriyatlar - bu insonning eng chuqur tajribaga qodirligi, go'zallik va ekspressivlikni idrok etish, hissiyotlarning barcha organlarini qo'llab-quvvatlaydigan panjara bilan bog'liq ma'naviy qadriyatlar; ob'ektlar va hodisalarning shakllarini tushunishga qaratilgan bo'lib, ularning birligi, zaruriyati, yo'nalishi, uyg'unligi va ma'no ravshanligiga emotsional ijobiy javob bilan birga keladi. Musiqiy asarlarning qimmatli xususiyatlarini o'zlashtirish, idrok qilinayotgan predmetning energiyasiz, musiqiy ijodni real idrok etish, tahlil qilish, talqin qilish va baholash imkoniyatlarini rivojlantirishsiz mumkin emas. Musiqiy ijodni badiiy idrok etish muammosi faylasuflar, estetika, san'atshunoslar, psixologlar, o'qituvchilar tomonidan o'rganiladi, shu bilan birga ularning qiziqishi quyidagi parametrlar bilan mustahkamlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Astafyeva N.E. DOWda musiqiy ta'lim muammolari - Moskva: Prospect 2008
 2. Vygotskiy L.S., Pedagogik psixologiya, Moskva: ma'rifat 2004 yil.
 3. Gogoberidze A.G. Maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy ta'lim nazariyasi va metodologiyasi: darslik. talabalar uchun nafaqa. yuqori darslik. Muassasalar - M.: "Akademiya" nashriyot markazi, 2005 yil.
 4. Kostina, E. P. Erta va maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy ta'limini modernizatsiya qilish // Tomsk davlat universiteti jurnali. MGUKI. - 2006. - №1
 5. Kuzmina N.V., O'qituvchi mehnati psixologiyasiga oid insholar - M.: Progress 2004.
 6. Lixachev B.T. Pedagogikaning metodologik asoslari / B.T. Lixachev. - Samara: Bahrah, 1998 yil.
 7. Repyuk O.N. Bolalarga estetik tarbiya // <http://festival.1september.ru/articles/528376/> Jamoat mulki
 8. Bolalarni bolalar bog'chasida musiqa asboblarini chalishga o'rgatish tizimi. Maktabgacha tarbiya o'qituvchilarining tajribasidan // www.ivalex.vistcom.ru/metod1_1.htm
 9. Aliev Yu B. Bolalar bog'chasidan boshlang'ich maktabgacha bolalarni musiqiy o'qitish metodikasi. M.: Pedagogika, 1998;
 10. Gogoberidze A.G. Maktabgacha yoshdagi bolalarni musiqiy o'qitish nazariyasi va metodlari / A.G. Gogoberidze, V.A. Derkunskeya. - M.: "Akademiya" nashriyot markazi, 2005 yil.
 11. Boltayev B. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA MUSIQA TARBIYASI Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.
 12. Musiqa Musiqa savodi, metodikasi va ritmika (N.Yusupova) «Faylasuflar» nashriyoti Toshkent – 2017
- Elektron ta'lim resurslar
1. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi: www.mdo.uz.
 2. Ijtimoiy axborot ta'lim portali: [www. Ziyonet. uz](http://www.Ziyonet.uz).
 3. <http://www.gov.uz> - O'zbekiston Respublikasi Hukumati portali.
 4. <http://www.istedod.uz> – —Iste'dod|| jamg'armasi sayti.
 5. <http://www.edunet.uz> – maktablar, o'quvchi va o'qituvchilar